

Viața Românească în Bucovina

Viața politică.—Societăți de meseriași.—Teatru.—Conferințe.

Partidele mici joacă și un rol mic în viața parlamentară; ele trebuie să știe bine a se folosi de toate împrejurările favorabile, spre a realiza ceva pentru poporul lor. Partidul român din Viena este mic și ca atare el trebuie să fie foarte expeditiv dacă nu vrea să se treacă cu totul peste pretențiunile sale. Ocaziune bună de a-și desfășura doleanțele lor li se oferă partidelor mici în comisiunile parlamentare, care sînt mult mai potrivite pentru discutarea acestor lucruri decît plenul parlamentului. Cea mai însemnată comisiune a parlamentului e de sigur *comisiunea bugetară*. În această comisiune a delegat clubul român parlamentar din Viena pe deputatul dr. *Aurel Onciul*. Deputatul Onciul a ținut în comisiunea bugetară mai multe cuvîntări importante, care se ocupă cu chestiuni de samă ale Romînilor bucovineni, și pe acestea voi să le amintesc aici în treacăt.

Primul său discurs în chestia unor abuzuri ce se comit la judecătoriile din Bucovina, și în care a fost discutată și chestia numărului prea mare de judecători Evrei la tribunalele din Bucovina, a stîrnit, grație agitației ce a știut a înscena presa evreească, și oarecare agitație în țară, mai de ales că gazetarii Evrei au știut a prezenta chestia așa ca și cînd Aurel Onciul ar fi denunțat pe toți judecătorii din Bucovina ca parțiali și netrebniți, și ar fi calomniat în deosebi pe judecătorii romîni. Agitația care la început s'a răsuflet în cîteva telegrame, foarte deșanțate, adresate din partea judecătorilor romîni lui N. Wassilko, care s'a grăbit să apere pe judecători, s'a liniștit cînd s'a cunoscut cine a înscenat toată campania și mai de ales cînd s'a văzut că țărînimea romînă din toate districtele s'a declarat solidară cu expunerile d-lui Onciul. Un efect al orațiunii lui Onciul, — fie a acestei din urmă, fie a celei din dietă în toamna trecută—s'a văzut deja. Președintele tribunalului de Suceava, un Neamț care numai binevoitor nu ne era, a fost scos la pensie și s'a deschis un loc care, probabil, va fi ocupat de un Romîn, fie ca d. A. Pridie, vicepreședinte pe lingă acelaș tribunal, fie de cunoscutul scriitor d. T.

Stefanelli, consilier pe lângă curtea de apel din Lemberg.—La desbaterea bugetului ministeriului de instrucție a ținut acelaș deputat trei cuvântări. Despre cuvântarea în care a cerut crearea unei catedre de istoria Romînilor la universitatea din Cernăuți, orașune care a adus această chestiune din nou în discuție parlamentară, s'a scris deja în revista aceasta. La capitolul școalelor secundare, deputatul Onciul s'a ridicat contra postului introdus în buget pentru crearea de paralele nemțești la liceul utracvist din Cîmpulung și a arătat că crearea acestor paralele ar promova și mai mult elementul jidovesc din școlile noastre secundare care și așa are deja o situație predominantă. Presa evrească din Bucovina a ridicat din nou un strigăt contra acestui deputat. Amintesc numai în treacăt că tot la capitolul acesta a propus deputatul creștin-social profesorul *Schmidt*, arătînd numărul prea mare al Evreilor din școlile secundare, ca guvernul să aducă o lege prin care să se fixeze pentru Evrei un numerus clausus.

Această propunere, primită în comisiune, a produs între Evreii din Austria o furtună de proteste. Dacă Nemții din vestul monarhiei sînt siliți a cere scut contra puhoiului evreesc, cu toate că se știe că numărul lor acolo e considerabil mai mic ca la noi, ce să zicem noi, în Bucovina, unde 100,000 Evrei, cîți a dat D-zeu să'i avem, dau un contingent de 2000 elevi, iar restul de 650,000 locuitori creștini dau asemenea 2000 elevi, poate numai ceva peste. ¹⁾

La capitolul școalelor primare, deputatul Onciul a abordat chestiunea salarierii învățătorilor. Aceasta'i o chestiune interesantă, care în urma rezolvării ei negative a ajuns o chestiune de care se ocupă aproape întreaga presă austriacă. Dieta bucovineană, care are să legifereze asupra salarierii învățătorilor — școlile primare sînt susținute în Austria de provincii—*a decis de trei ori unanim* o sperire a leșilor învățătoarești, fixînd salariul învățătorului egal cu cel al celor patru categorii inferioare de funcționari publici. Această lege, care s'a făcut în înțelegere cu guvernul, care s'a modificat după dorința guvernului, pentru a cărei aplicare țara s'a îngrijit cu fondurile necesare, a fost după multă zăbăvire și îngăimare respinsă de guvernul central, cu toate asigurările formale ale ministrului de resort că legea va fi supusă sancționării. Deputatul Onciul,—care și-a dat multă silință ca să devie acest proiect lege, pe cînd alți deputați, care în ședința publică a dietei au votat de fața lumii pentru lege, au intervenit însă pe urmă contra ei—a cerut ministrului explicații. Învățătorimea bucovineană indignată peste măsură de această tratare puțin binevoitoare a ținut o adunare mare în care s'a ridicat protest energic contra acestei tratări.

1) Să se vadă mai pe larg corespondența din numărul 10 anul II al acestei reviste.

În timpul din urmă deputatul A. Onciul a mai ținut două cuvântări de un interes palpitant. Într-o secțiune a cerut convocarea congresului bisericesc și aceasta ca răspuns la orațiunea lui N. Wassilko, care, după o tăcere mai lungă, a accentuat din nou punctul de vedere al Rutenilor cerind despărțirea diecesei. Asupra chestiunii acesteia de o importanță capitală pentru poporul român din Bucovina, sper să pot reveni odată cu un articol special.

Într-o a doua orațiune, ținută cu ocazia discuției bugetului ministerului de agricultură, deputatul nostru a vorbit despre administrația fondului religios greco-oriental. Constituit din moșiile mănăstirești dăruite de domnitori și boieri români, acest fond care dispune astăzi de mai bine de 30 milioane e un mijloc de exploatare și cămătărie a țaranului din partea arendașilor Jidani. În loc ca pământul acesta, care e pământ românesc, să hrănească gloata peritoare de foame care apucă drumul Canadei prăpădindu-se în fundul lumii, îngroașă și îmbogățește toate lipitorile și lăcustele hămisite, strînse aici din lumea întreagă ca'n pământul făgăduinții. Fondul acesta are 30,000 de fălci de arătură, din care 19,000 se folosesc pentru hergheliile statului iar 11,000 se arendează. 25 de Jidovi arendează acest pământ cu 20—30 cor. falcea și o subarendează țaranilor cu 100—160 coroane. Loc de pășunat iarăși nu dă fondul țaranilor așa încît aceștia nici vite nu-și pot crește. Lemnul de clădit și lemnul de foc ce se taie în pădurile fondului îl cumpără tot Jidanii pe nimic și-l vînd celor ce au trebuință cu prețuri enorm de ridicate. Anul trecut a început Centrala însoțirilor economice o acțiune în privința aceasta înaintînd direcției fondului oferta băncilor sălești și a cantității de lemn trebuincios membrilor lor. Cu mare greu, după interveniri și cereri energice, au primit unele bănci, nu toate, lemnul cerut și atunci însă cu un preț mai ridicat decît orașul Cernăuț care a împărțit lemnul primit între Evreii săi cu prețuri mai mici de cum l'au primit țaranii noștri. În direcția aceasta Centrala are un plan întreg de activitate. Ea a făcut deocamdată un pas mare înainte. Directorul ei dr. Fl. Lupu a compus un memorandum detaliat, în care arată situația precară a țaranilor, cămătăria ce-o fac arendașii străini cu pământul fondului și cere ca ministerul să aprobe vînzarea în loturi mici, respectiv arendarea, moșiilor fondului obștilor țărănești. Și fiindcă motivul cel mai puternic al direcției fondului, care e potrivnică acestei idei, era îngreuierea administrației și neregularitatea în plăți a țaranilor, Centrala a hotărît a lua asupra sa toată gestiunea, așa încît direcția bunurilor se bucură de o ușurare, căci în loc de a trata cu 25 sau 30 de arendași, va trata numai cu unul. Dară la direcția de bunuri lipsește bunăvoința. Înainte cu un an a fost scoasă la licitație moșia fondului Dubova, pe care voia s'o ia în arendă obștea locuitorilor din Tereblecea; atunci s'a sistat licitația după intervenția deputatului Hurmuzachi până la studiarea chestiunii și de un an de zile studiază domniile chestiunea și au scris deja un raport de 30 de coale și tot

nu's gata. Dacă s'ar realiza proiectul Centralei s'ar face un pas hotărâtor în lupta economică pentru dezrobirea economică a țaranului bucovinean din ghiarele cămătarilor. Dar clica cămătarilor și sprijinatorii lor lucră pe un cap ca să zădărnicească proiectul acesta. De n'ar dormi cel puțin oamenii noștri !

Politica romină din Bucovina pare că intră pe o cale nouă. Azi e deja sigur că ambele partide romine: democrații și apărăriștii doresc o conlucrare cu partidul creștin-social. Deputații romini din Viena au lucrat împreună cu căpiteniile partidului creștin-social un statut pentru un partid nou: *partidul creștin-social român*, care să cuprindă pe toți Românii din Bucovina. Acest statut urmează să fie aprobat de ambele partide, care aleg totodată și cite șese delegați pentru deliberarea asupra împăcării. O adunare de bărbați de încredere ai partidului democrat a aprobat statutul care vorbește despre o cooperare a partidului creștin social român cu partidul creștin-social nemțesc în afacerile economice și în toate afacerile politice ale împărăției, cu excluderea chestiunilor naționale și culturale, a decretat alipirea de partidul creștin-social și a ales atît o dirigență provizorie cît și pe cei șese delegați. Se așteaptă acum deciziunea celui alt partid.

„Voința Poporului” până acuma organ poporal independent și-a schimbat subiectul în „organ creștin-social român” și tipărește în ultimele două numere articole de fond despre Carol Lueger și ministrul Gessmann.

Și „Apărarea Națională”, organul partidului naționalist, a rupt'o definitiv cu Jidani și scrie articole antisemite vehemente. Înainte de Paști a apărut un ziar nou—acuma avem deja 9—intitulat „Apărarea Neamului” organ poporal creștin. Scris pentru popor, acest organ combate Evreimea așa că în prezent toate cele trei ziare politice ale Romînilor bucovineni sînt antisemite.

Polemicele violente dintre cele două ziare politice vrăjmașe au încetat. Se ivesc zorile unei vremi mai liniștite.

Nu de mult și-a ținut „Societatea meseriașilor romini din Cernăuț și suburbii” adunarea ei generală.

E lucru cunoscut că Românii bucovineni n'au nici meseriași, nici comercianți, nici industriași; lor le lipsește cu totul această clasă mijlocie de o însemnătate atît de mare în viața popoarelor. Comerțul e cu totul în mîna Evreilor, tot așa meseriile și puțina industrie ce'i în țară. Intr'un oraș ca Cernăuțul, cu 80,000 locuitori dintre care 10,000 Romini, afli ca meseriaș un singur frizer și acela bănățean: într'un oraș vechiu ca Suceava, unde au trăit renumitele bresle de negustori, afli o *singură prăvălie rominească*; în satele noastre nu mai străinii țin prăvălii. Stările acestea triste cereau un remediu grabnic. Paralel cu acțiunea întreprinsă pentru dezrobirea țaranului tre-

buia ceva făcut și pentru negoțul și meseria românească. S'a înființat prăvălii în Cernăuț și alte prăvălii prin sate și, cînd se va putea înființa un magazin central pentru aprovizionarea prăvăliilor mici din centrele românești, spre a le feri de impasul în care ajung trebuind să cumpere marfă dela angroșiștii străini care le-o vînd cu astfel de prețuri încît prăvăliile noastre n'o pot revinde cu acelaș preț cu care o vînd prăvăliile străine, atunci vom fi cucerit definitiv acest ram al economiei naționale. Mulți pușinii meseriași care există rămăseseră însă neorganizați. Înainte cu un an s'a înființat după stăruința unor oameni de inimă societatea meseriașilor, care să adune pe pușinii noștri meseriași din suburbii, rezlețiți, pierduți prin organizații socialiste, hărțuiți și storși de antreprenori străini,—într'o societate românească, conștientă de chemarea ei. Ceeace s'a făcut în această societate în decurs de un an, cu concursul oamenilor de bine, după stăruința comitetului în fruntea căruia stă directorul de tipografie *D. Bucevschi*, un vechiu luptător naționalist, și un alt muncitor harnic și priceput, tipograful *Trăian Ilcău*, bănățean—trebuie recunoscut că la crearea societății pușinii Romîni din Ungaria ce se află în Cernăuț au jucat un rol frumos și hotărîtor—se află scris în primul raport anual, care va rămînea un document prețios pentru vremile viitoare. Comitetul a îngrijit *pentru creșterea unei generații tinere de meseriași instruiți* care să fie capabili a purta lupta cu meseriași de alte neamuri și mai bine pregătiți și cu capitaluri suficiente. Comitetului i-a succes să înscrie patru elevi din Bucovina în școala de arte și meserii din Iași. Bunăvoința și sprijinul arătat de direcția aceștia și de ministrul de instrucție fac cinste acelor autorități și ne dovedesc că începe a se înțelege care sînt datorințele noastre reciproce de fii ai aceleași mame. Comitetul s'a îngrijit de viața socială a meseriașilor căutînd să'i îndrepte pe calea binelui. O mare problemă, dela a cărei rezolvare favorabilă afirmă viitoriul acestei societăți de mare trebuință, preocupă în prezent comitetul: *zidirea unui internat pentru meseriași și tineri ce se destinaș comerțului*. Cît se poate cunoaște până acuma, se pare că vom reuși și cu această afacere.

Și Cîmpulungul, care avînd o școală profesională pentru prelucrarea lemnului, era indicat pentru aceasta, are deja o societate de meseriași romîni. Activitatea ei de până acuma a dat roadele cele mai frumoase. Societatea, în fruntea căreia stau domnii Pișlea, Ștefureac și Cocirlă, a aranjat mai multe șezători în Cîmpulung și Dorna, care au avut un succes frumos. Societatea, care dispune de puteri excelente, și-a pregătit un repertoriu potrivit pentru șezători populare, compus din piese teatrale cu conținut moral, declamări, jocuri naționale și este gata a urma oricărei invitații spre a se produce.

În zilele aceste s'a constituit în Sirete, din inițiativa Centralei însoșirilor economice o tovărășie a cojocarilor romîni, urmașii caliciți ai vestiților cojocari de altădată.

Societatea muzicală „Armonia” a dat din nou două reprezentări teatrale. Înainte de Paști s'a reprezentat de diletanții ei piesa lui I. L. Caragiale: *O noapte furtunoasă*, care a reușit foarte bine și cu care ocaziune am putut admira din nou talentul destul de apreciabil al d-lui *Aurel Berariu*, desigur cel mai de frunte diletant dintre Romînii bucovineni; iară acum după Paști s'a dat *Baba Hîrca*, operetă comică în 2 acte și 3 tablouri de M. Millo, muzica de H. Flechtenmacher. Reprezentarea acestei piese a trezit în inimile multor Bucovineni amintiri frumoase din timpul cînd vestitul Millo a jucat în Cernăuț cu trupa sa această piesă la 1871.—Millo juca rolul Babei Hîrca.—Ce depărtare între atunci și între azi: n'au trecut aproape 40 ani, ci mai mult de o sută! Atunci trupe romînești de prima ordine ca cea a doamnei Fany Tardini, repausată zilele trecute, a lui Pascali, M. Millo, mai tîrziu artiști ca Manolescu, Notara se perindau în fie-care an pe dinaintea ochilor scâldați în lacrimi ai Romînilor bucovineni,—astăzi avem în Cernăuț o stagiune de o lună a teatrului național rutean din Lemberg! Un strop de balsam și un strop amar de ironie a fost acea reprezentare romînească intercalată între reprezentările trupei rutene.

Publicul adunat, în sara primă în număr mai mic, în sara a doua în număr mai mare, s'a delectat la cîntecul d-nei Onciul (născută-Lupu) a d-lor Scalat, Litviniuc și Ucraineț și a avut o ocazie nouă de a admira interpretarea minunată a d-lui Berariu în rolul Babei Hîrca.

Societatea studentască „Junimea” a aranjat înainte de Paști o serie de conferințe de popularizare cu subiecte din literatura modernă. Seria a reușit bine, conferințele au fost instructive și au fost bine cercetate de public.

După Paști, aceeași societate aranjează o nouă serie de conferințe de astă dată cu subiect științific. S'au ținut până acum două conferințe de acest fel; a treia e în pregătire.

Suceava romînească și cu ea toți Romînii bucovineni se pregătesc pentru două frumoase serbări naționale: jubileul de 25 de ani de existență a societății „Școala Romînă” și aniversarea a 25 de ani de la moartea componistului *Ciprian Porumbescu*.

Gt.